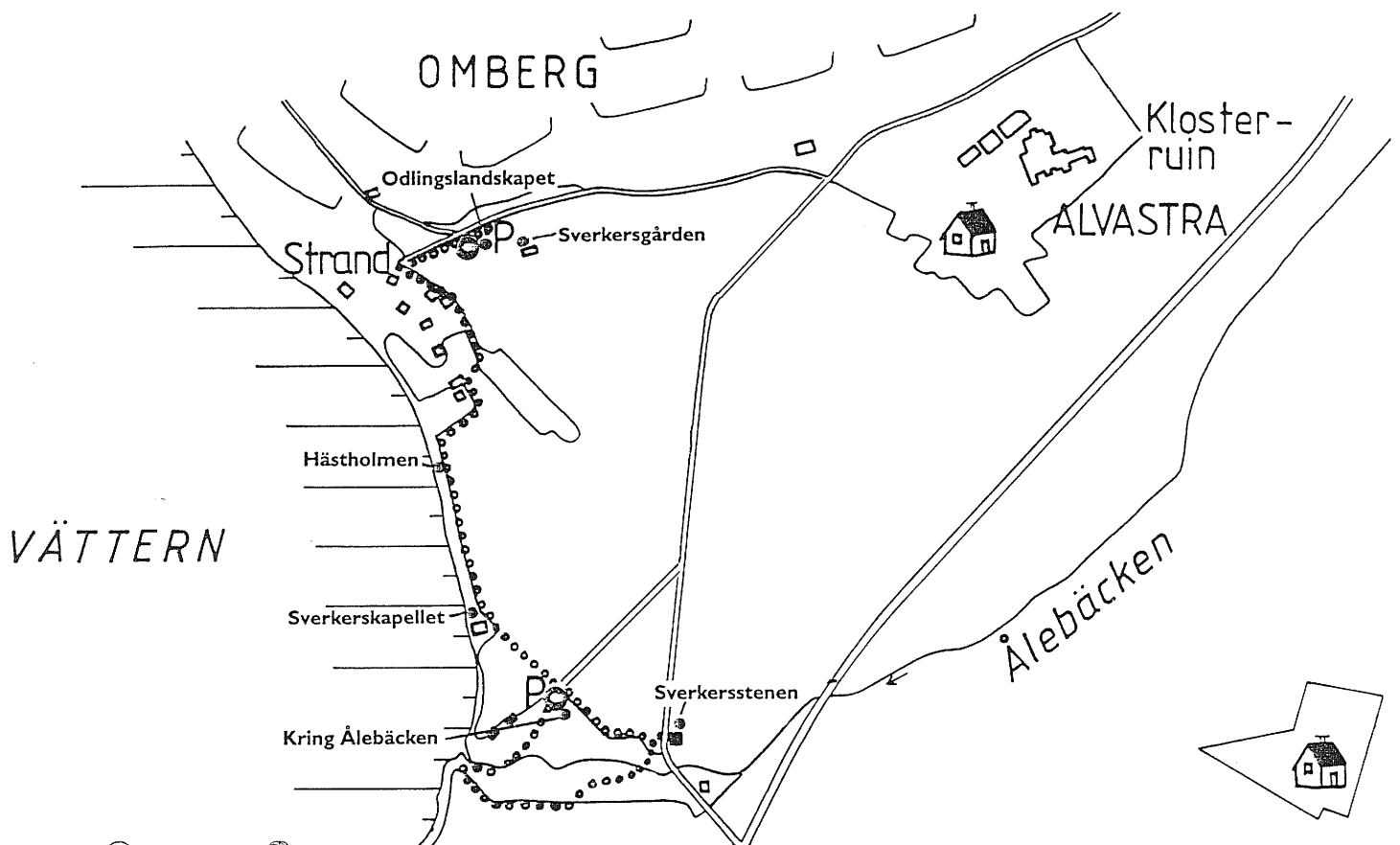


# DET MEDELTIDA ALVASTRA



DET MEDELTIDA  
ALVASTRA

Välkommen till en vandring utmed en kulturstig där lämningar från det medeltida Alvastra ännu i dag finns synliga i landskapet. Stigen går förbi anläggningar som hade anknytning både till klostret och till Sverkersätten.

När cistercienserna kom till Alvastra 1143 fanns här redan en medeltida bebyggelse. Munkarna kallades till Alvastra av Kung Sverker och hans drottning Ulvhild, som också stödde klostret med stora donationer jord. Cisterciensorden, som var påvemaktens förlängda arm, hade stort inflytande i både religiösa och politiska frågor. Sverige blev det första landet i Norden som tog emot denna europeiska rörelse genom klostren i Alvastra och Nydala.

Cistercienserna var skickliga organisatörer och yrkesmän. De påverkade starkt de områden där de verkade. Klostret blev ett andligt, kulturellt och ekonomiskt centrum i bygden och en politisk maktfaktor i det medeltida Sverige med nära kontakter med kungamakten. Runt klostret växte ett samhälle fram som kunde försörja klosterverksamheten ekonomiskt. Ännu vid medeltidens slut ägde klostret nästan alla gårdar i Västra Tollstad socken och även ett stort antal gårdar i Östergötland och på andra sidan Vättern.

Kulturstigen är utmärkt med stolpar med en stigsymbol. Utmed stigen finns sex skyltar som berättar om de olika sevärdheterna.

## Sverkersgården - en kryptkyrka

Arkeologen Otto Frödin trodde att byggnadsresterna han fann 1916 var en borg från kung Sverkers tid - Sverkersgården. I dag anser forskarna att det är Sverkerättens kryptkyrka från 1100-talet. Kryptkyrkor var grav- eller minneskyrkor för biskopar och kungliga martyrer.

Delar av äldre ornerade gravmonument, såsom Eskilstunakistor har också påträffats. De var stormannagravar från 1000-talet. Delar av Eskilstunakistor finns även i den kristna kyrkogården. Det tyder på att det har funnits en äldre kyrka i området. Där finns också gravar från förkristen tid.

## Odlingslandskapet

Landskapet söder om Omberg har sedan förhistorisk tid varit öppet och präglat av odling. På 1600-talet var åkermarken indelad i fyra gårdar: Huselyckan, Sånd(sand)gårdet, Änggårdet och Hästholmsgårdet. Dessutom fanns två små åkervretar. Byns sammanlagda åkerareal var 114 tunnland. Åkermarken odlades i tvåsåde.

Vid Ålebäcken låg Alvastra by. Bytomten hade tre lika stora kronohemman. Landsvägen mellan Gränna och Vadstena gick tvärs genom ägor och hade samma sträckning då som nu.

## Hästholmen - en medeltida köpstad

På medeltiden var Hästholmen en viktig hamn och marknadsplats med nära anknytning till Alvastra kloster. Klostret hade starka intressen i Hästholmen. Där kunde det sälja, frakta och köpa varor. Hästholmens sigill från 1300-talets början föreställer en båt för fulla segel. Sigillet vittnar om ortens betydelse för handel och kommunikation mellan Öster- och Västergötland.

Omkring år 1400 övertog Vadstena rollen som viktig centralort.

## Sverkerskapellet

När "Sverkerskapellet" grävdes ut av Otto Frödin 1916-1919 ansåg han att han funnit Sverkerättens grav- och minneskapell. Vid utgrävningen påträffades kalkstensmurar i cisterciensisk stil samt en stenkista med en blyrulle med runinskrifter. Fynden bestod mest av djurben och nätsänken av sten.

En alternativ tolkning är att kapellet har ingått i en grangie under Alvastra kloster. Grangier var välorganiserade gårdar under cisterciensklostren. Där arbetade lekbröder med till exempel jordbruk, fiske, tegelbränning och järnhantering.

## Kring Ålebäcken

Vid Ålebäcken har det funnits flera generationer kvarnar. Lämningarna består bland annat av två kvarnstenar och en husgrund i kalksten med drag av cisterciensisk byggnadsteknik. Innanför Ålebäckens utlopp finns en stor jordkulle. Inuti kullen finns olika trä- och stenkonstruktioner. Möjligen var kullen en medeltida försvarsanläggning. I området finns också en äldre stenpir och en mängd bränt tegel av medeltida slag.

## Sverkersstenen

Minnesstenen restes 1896 över kung Sverker den äldre (1130-1156). Han omtalas som östgötarnas kung och senare även som svearnas kung. Han mördades antagligen av sina tjänare.

Kung Sverker utvecklade kontakterna med påvemakten i Rom. I början av 1150-talet mötte han påvens sändebud i Linköping, vilket ledde till att Sverige blev ett eget ärkestift 1164. Redan tidigare var Sverige skattskyldigt under påven.

Troligen anstiftades mordet på kung Sverker av en dansk prins som hade svensk släkt. Efter mordet gjorde flera stormannaätter anspråk på tronen. Vid 1200-talets mitt fick Birger Jarl och Folkungaätten makten. Rikets politiska centrum försköts därmed till Mälardalen.

